

4. University of Nebraska Kearney (Офіційний сайт). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unk.edu/academics/gradstudies/admissions/grad-files/Grad%20Files/ThesisGdlnsFinal08.pdf>

5. USA Study Guide. The International Student Guide to Education and Study in the USA. (Офіційний сайт). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.usastudyguide.com/overview.htm>.

BIBLIOGRAFIYA

1. Shandruk. S. I. The tendencies of professional training of teachers in the USA : [monohrafiia] / S. I. Shandruk ; Kirovohr. derzh. ped. un-t im. Volodymyra Vynnychenka. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2012. – 495 p.

2. American Translators Association (Офіційний сайт). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.atanet.org>.

3. New York University School of Continuing and Professional Studies [Електронний ресурс]. – New York, 2014. – http://www.scps.nyu.edu/content/scps/academics/course_detail.html?id=TRAN1-CE9902#sectionBlock.

4. University of Nebraska Kearney (Офіційний сайт). [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unk.edu/academics/gradstudies/admissions/grad-files/Grad%20Files/ThesisGdlnsFinal08.pdf>

5. USA Study Guide. The International Student Guide to Education and Study in the USA. (Офіційний сайт). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.usastudyguide.com/overview.htm>.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Dudina Oksana Valeriyivna – Postgraduate Student of Institute of High Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: professional training of masters in technical translation at universities in the USA.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дудіна Оксана Валеріївна – аспірант Інституту вищої освіти НАПН України.

Наукові інтереси: професійна підготовка магістрів з технічного перекладу в університетах США.

UDK 378.046.4

PETROV Vladimir –
doktorant na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu
Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.
(Bydgoszcz, Polska)
e-mail: waldemarden1157@gmail.com

KSZTAŁCENIE I DOSKONALENIE NAUCZYCIELI W SYSTEMIE STUDIÓW DLA PRACUJĄCYCH W PRL W LATACH 70. i 80. XX WIEKU

Uzasadnienie problemu. System kształcenia i doskonalenia kwalifikacji nauczycieli jest zwrotnie sprzężony z systemem edukacyjnym każdego kraju. Kształcenie nauczycieli nie stanowi samo w sobie odrębnej całości, lecz zależy od szeregu czynników tworzących pewien układ, w którym od dziesięcioleci występują takie elementy jak: rekrutacja, selekcja, wstępne kształcenie, doksztalcenie i doskonalenie oraz kształcenie do objęcia kierowniczych stanowisk. Od połowy XX wieku w Polsce formułowany był postulat, aby wszystkich nauczycieli, bez względu na to w jakiej placówce oświatowej podejmują pracę, kształcić na poziomie szkoły wyższej. Okres budowy państwa socjalistycznego charakteryzowała centralizacja, ujednoczenie i upolitycznienie oświaty, które szczególnie wpływały na oświatę dorosłych. Edukacja dorosłych przestała być autonomiczną, a stała się częścią systemu centralnego. Zrezygnowano

z nazwy «oświata dorosłych» na rzecz terminu «kształcenie robotników» czy «edukacja pracujących» [9, s. 57]. Człowiek, którego głównym zadaniem jest realizowanie idei socjalizmu, miał mieć odpowiednio ukształtowaną osobowość budowniczego socjalizmu. Pedagogika zatem, jako nauka o wychowaniu, miała określić główne cechy osobowości człowieka, który «polski ideał społeczny będzie wcielał w życie» [12, s. 57], oraz środki do realizacji tego celu.

Analiza ostatnich badań i publikacji. Podjęte przez władze oświatowe działania na rzecz kształcenia i doskonalenia nauczycieli w systemie studiów dla pracujących zainspirowały wiele prac poświęconych procesowi dydaktycznemu. Można wśród nich wymienić opracowania L. Bandury, S. Krawcewicz, Cz. Maziarza, M. Roguskiego, J. Starościa, K. Wojciechowskiego, S. Kaczora,

A. Leśniaka, S. Czerpaka, E. Kahl, R. Grzybowski, B. Bykowskiej w których dokonano kompleksowej oceny dotychczasowych badań i doświadczeń, czy szczegółowych zagadnień.

Cel artykułu. Przedmiotem niniejszego artykułu jest kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w PRL-u. Problematyka ta zajmowała centralne miejsce w ówczesnym systemie szkolnym. Warto podkreślić, że kształcenie i doskonalenie nauczycieli miało ścisły związek ze strategią rozwoju gospodarczego i społecznego PRL-u. W niniejszej pracy główną uwagę skupiono na analizie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, aby w konsekwencji zaproponować zarys podstawowych założeń i elementów kształcenia ustawicznego kadr oświatowych w latach 70. i 80 XX wieku.

Przedstawienie podstawowego materiału.

Poprawność metodologiczna wymaga operowania językiem naukowym, czyli używania pojęć i terminów specyficznych dla prowadzenia badań. W pracy zawarto szereg pojęć, z których określenia wymagają przede wszystkim następujące: kształcenie dorosłych, studia dla pracujących, studia zaoczne, doskonalenie zawodowe, samokształcenie.

Kształcenie dorosłych – działalność wychowawczo-dydaktyczna zmierzająca do osiągnięcia celów wymienionych poprzednio u dorosłych, najczęściej ludzi pracujących [16, s. 140-141]; Według T. Husen'a - kształceniem dorosłych polegało na kształceniu osób, które ukończyły lub przerwały przed laty naukę szkolną, zaczęły pracować, a następnie podjęły dalszą naukę, kontynuując równocześnie pracę zawodową lub przerywając ją na pewien czas [4, s. 111].

Studia dla pracujących – obejmowały najczęściej dorosłych, którzy łączyli pracę zawodową ze studiowaniem [16, s. 279]; Rozróżniano trzy podstawowe formy studiów dla pracujących: zaoczne, wieczorowe i eksternistyczne [13, s. 8].

Studia zaoczne – proces planowego przyswajania systematycznej wiedzy i ukształtowania umiejętności z dala od uczelni za pośrednictwem określonych środków przekazu, kontrolowany przez pracowników uczelni [2, s. 8]; Studia zaoczne rozumiano jako systemem kształcenia umożliwiający ludziom dorosłym, pracującym zawodowo, uzyskanie wyższego wykształcenia bez odrywania ich na dłuższy okres od pracy, przygotowującym wysoko kwalifikowane kadry oraz stwarzającym możliwość bezpośredniego oddziaływania szkoły wyższej na funkcjonowanie zakładów pracy (szkół) [5, s. 14].

Doskonalenie zawodowe – najczęściej utożsamiano z celowym, zaplanowanym i ciągłym procesem ustawicznego kształcenia, polegającym na podwyższaniu i modyfikacji zawodowych kompetencji i kwalifikacji, wszechstronnym rozwoju osobowości, organizowanym i realizowanym przez wyspecjalizowane w tym kierunku instytucje, a także w toku samokształcenia i samodoskonalenia; procesem trwającym od podjęcia decyzji o wyborze

zawodu przez cały okres aktywności zawodowej [7].

Samokształcenie – proces uczenia się, podejmowany i prowadzony przez jednostkę świadomie, samodzielnie, planowo i systematycznie, zmierzający do wzbogacenia posiadanej przez nią wiedzy i umiejętności o charakterze ogólnym i specjalistycznym. Cele, treść, warunki i środki samokształcenia jednostka ustala sama [11, s. 159].

Do cech wyróżniających studia dla pracujących należą m.in.: odrębne zasady organizacji toku studiów, sylwetka studenta ze względu na cechy psychiczne i demograficzno-społeczne, układy powiązań całej struktury kształcenia z życiem społeczno-gospodarczym oraz struktura procesu dydaktycznego. Swoistość tych studiów polegać miała także na większym doświadczeniu społecznym i zawodowym studentów, bardziej odpowiedzialnym stosunku do nauki, mniejszej częstotliwości kontaktów z nauczycielami akademickimi, przywiązywaniu większej wagi do publikacji dydaktycznych oraz konieczności liczenia na własne siły w procesie uczenia się [14, s. 30].

Na przełomie lat 60. i 70. dokonała się zasadnicza zmiana w nauce i kształceniu na poziomie wyższym. Wprowadzenie studiów dla pracujących do systemu szkolnictwa wyższego służyło zaspokojeniu ogromnego deficytu kadr z wyższym wykształceniem, występującego we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego. Nauczyciele określonego okresu w PRL, żyli i pracowali w warunkach podnoszenia się kraju z ruiny powojennej, co działo się w politycznym kontekście społecznego układu monostrukturalnego.

W roku szkolnym 1973/1974 na 336 220 osób pracujących w zawodzie nauczycielskim wykształcenie wyższe posiadało 17,2 %, na poziomie studium nauczycielskiego – 55,8 %, średnie pedagogiczne – 25,6 %; odsetek osób bez średniego wykształcenia pedagogicznego wynosił 1,4 % [8, s. 124].

W roku 1973 ukazał się Raport o stanie oświaty w PRL opracowany przez Komitet Ekspertów pod przewodnictwem Jana Szczepańskiego. Dotyczył on proponowanych kierunków rozwoju szkolnictwa polskiego. Jedynymi postulatami dotyczącymi wychowania obywatelskiego dorosłych były: postulat powiązania programów wychowania obywatelskiego i wykształcenia politycznego z realiami polityki i gospodarki oraz zorganizowanie kształcenia ustawicznego obejmującego całą ludność zatrudnioną we wszystkich działach gospodarki i kultury. Całość raportu nasycona była socjalistyczną ideologią i postulatami VI Zjazdu Partii, które miały przyspieszyć rozwój kraju, z charakterystycznym dla tamtych czasów ignorowaniem międzynarodowych (nieradzieckich) postulatów, czy choćby raportów UNESCO.

"Rozwój cywilizacji – stwierdza Raport o stanie oświaty w PRL – idzie w parze z rozwojem oświaty i

wychowania [...]. Kształcenie kadr staje się w nowoczesnej cywilizacji jednym z zasadniczych czynników rozwoju gospodarki narodowej, a uwarunkowany przez kształcenie bogaty rozwój osobowości jest zarówno jednym ze źródeł ludzkiego szczęścia, jak i ważnym elementem społecznego rozwoju" [19, s. 17]. W Raporcie o stanie oświaty w PRL jednoznacznie stwierdzono, że kadra nauczycielska musi być przygotowana na poziomie akademickim, czyli wszystkie specjalności nauczycielskie należy ulokować na studiach magisterskich jednolitych i jednokierunkowych. Takie postawienie wymagań pod adresem kandydatów na nauczycieli było zadaniem trudnym do realizacji pod względem organizacyjnym jak i merytorycznym. Do niedawna obowiązywał pogląd, że przyszłość swoją szkoła winna wiązać z nauczycielem o jedno- lub dwuprzedmiotowym profilu specjalistycznego wykształcenia, podbudowanym określonym kursem wiedzy filozoficznej i społecznej. W okres reformy całego systemu kształcenia nauczycieli w Polsce, za ważne zadanie uważano: rozwijanie umiejętności samodzielnej pracy umysłowej (techniki notowania wykładu, sporządzania notatek z przeczytanej lektury itp.); wdrażanie do samodzielnych działań o charakterze badawczym (w tym rozwiązywania problemów); rozwijanie naukowego myślenia studiujących i umiejętności prezentowania wyników na piśmie.

Realizacja założonego modelu oświaty i znaczenie, jakie władze przepisywały szkole w budowanie «rozwinętego społeczeństwa socjalistycznego», wymagały – jej zdaniem – mobilizacji kadry nauczycielskiej, wzmocnienia jej zaangażowania społeczno-ideowego oraz uzupełnienia wiedzy i kwalifikacji zawodowych. Kwestie dotyczące nauczycielstwa podjęto na VI Zjeździe PZPR. Przedstawiciel tego środowiska zawodowego miał być «gruntownie wykształcony, stale uzupełniający swoje kwalifikacje, podążający za postępem cywilizacyjnym, postrzegany w społeczeństwie jako nośnik nauki». Jego autorytet nauczyciela, budowany poziomem wykształcenia, wzmocnić miała postawa społeczna, przejawiana w rzetelnym i wydajnym [...] zaangażowaniu się w pracy na rzecz szkoły i środowiska, w szerzeniu kreowanego przez partię «człowieka socjalizmu» [6, s. 131–132]. W związku z przyjętym w Karcie praw i obowiązków nauczyciela (1972) postanowieniem o kształceniu ogółu nauczycieli na poziomie wyższym (magisterskim), w latach 1973–74 powołano do funkcjonowania wiele nowych wyższych szkół pedagogicznych, głównie na bazie działających do tej pory wyższych szkół nauczycielskich. Część wcześniej utworzonych szkół pedagogicznych została włączona do istniejących uniwersytetów (Warszawa, Łódź) natomiast pozostałe dały początek nowym uniwersytetom (Gdańsk, Katowice, Szczecin). Teresa Hejnicka-Bezwińska zwraca uwagę, że zasadnicze

znaczenie dla powstania WSP w latach 70. miała ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 roku, nazwana Kartą praw i obowiązków nauczyciela, w której postanowiono, że każdy nauczyciel powinien legitymować się dyplomem ukończenia studiów wyższych. Zobowiązywała ona do ukończenia studiów także nauczycieli już zatrudnionych (kobiety do lat 35 i mężczyźni do lat 40). Starsi nauczyciele mogli uzyskiwać w sposób eksternistyczny kwalifikacje równoważne z ukończeniem studiów zawodowych w zakresie nauczania początkowego lub w zakresie jednego z przedmiotów kształcenia systematycznego w klasach wyższych [3, s. 322]. Większość WSP powstała w wyniku przekształcenia SN-ów w WSN-y, na bazie których powstały późniejsze WSP. Niektóre z nich rekrutowały kandydatów na studia magisterskie już w 1973 roku, nie mając jeszcze prawnego statusu szkoły wyższej. Stan kadry nie zapewniał oczywiście kształcenia na poziomie akademickim. W latach 70. w PRL-u funkcjonowało 11 wyższych szkół pedagogicznych: w Bydgoszczy, Częstochowie, Kielcach, Krakowie, Olsztynie, Opolu, Rzeszowie, Siedlcach, Słupsku, Szczecinie, Zielonej Górze [3, s. 323–324].

Postanowienia o zasadach kierowania na studia dla pracujących oraz o obowiązkach i uprawnieniach studentów studiów dla pracujących zawarte są w Uchwale nr 64 Rady Ministrów z 23.03.1973 r. Na podstawie tych zasad zostały określone warunki przyjęć na poszczególne kierunki studiów. Dla studiów zawodowych i magisterskich na wszystkie kierunkach przyjęto następujące wymagania: a) posiadanie świadectwa dojrzałości lub równorzędnego świadectwa ukończenia szkoły średniej stopnia licealnego; b) co najmniej dwuletni czas pracy zawodowej w uspołecznionych zakładach pracy; c) skierowanie przez zakład pracy; d) pozytywny wynik egzaminów wstępnych, przy czym w przypadku większej liczby zgłoszeń niż przewidziana liczba przyjęć, następuje dodatkowa selekcja [21, s. 144]. Czynniki nauczycieli są przyjmowani na studia wyższe bez egzaminów, na podstawie skierowań wydanych przez kuratora. W roku 1973 skierowano na studia zaoczne 23640 nauczycieli; w 1974 – 23060 i w roku 1975 – 21380 [18, s. 305].

Przedstawiciele WSP dostrzegli, że studia dla nauczycieli pracujących nie powinny być kopią studiów dziennych. Ta forma kształcenia miała pobudzać i zachęcać studentów do możliwie głębokiego poznawania przez nich różnych dziedzin wiedzy, związanych z kierunkiem kształcenia oraz stosowania tej wiedzy w praktyce. Studia zaoczne dla pracujących spostrzegano jako tę formę studiów, w której samodzielność uczących się winna ściśle wiązać się z inspiracją kierownictwa i pomocą ze strony nauczycieli akademickich oraz życzliwością lokalnych władz oświatowych i kierownictwa szkół. Wymagały one rozwijania u studiujących umiejętności samodzielnej studiowania oraz

właściwej organizacji nauki. Należy podkreślić, że studia zaoczne cieszyły się wśród nauczycieli dużą popularnością. Otwierały przed nimi perspektywę uzyskania wyższego wykształcenia i tytułu magistra. Stworzyły też możliwość niwelowania odwiecznych różnic pomiędzy nauczycielami szkół średnich i podstawowych. Studia zaoczne były jednak trudną drogą do dyplomu. Wynikało to z ich specyfiki, a w tym z podstawowych form pracy dydaktycznej. W trakcie sesji naocznej zajęcia prowadzone były w następujących formach: wykłady, ćwiczenia, konsultacje indywidualne i zbiorowe, lektoraty języków obcych; poza sesjami dominowała samodzielna praca studentów w domu – wykorzystywanie środków audiowizualnych oraz przygotowanie prac kontrolnych. Generalnie szkoły wyższe dążyły do ustalenia, jakie jest przygotowanie kandydatów do samodzielnej pracy z książką [17, s. 43]. Tę umiejętność uważano za najpoważniejszą przesłankę powodzenia w studiach zaocznych.

Jednocześnie podjęto decyzję o zmianie dotychczasowych form doskonalenia nauczycieli. W Karcie praw i obowiązków nauczyciela sprawie doskonalenia nauczycieli poświęcono osobny rozdział. W art. 14 tej ustawy zadania w tym zakresie sformułowane zostały w sposób następujący: «1. Nauczyciele obowiązani są do stałego pogłębienia i aktualizowania wiedzy naukowej i dydaktycznej oraz stałego doskonalenia swych umiejętności dydaktycznych i wychowawczych. 2. Pogłębienie i aktualizowanie wiedzy nauczycieli odbywa się: 1) w drodze samokształcenia, 2) na kursach organizowanych przez organy administracji szkolnej i upoważnione przez te organy jednostki organizacyjne, 3) na studiach podyplomowych» [18, s. 310].

Idea kształcenia ustawicznego zaakceptowana powszechnie na całym świecie jako niezbędna konsekwencja rewolucji naukowo-technicznej przeniesiona została na grunt doskonalenia i zaowocowała powstaniem konkretnych struktur organizacyjnych (Instytut Kształcenia Nauczycieli w Warszawie). IKN został powołany rozporządzeniem Rady Ministrów i nadano mu status uczelni akademickiej. W decyzji tej wyrażała się potrzeba podniesienia doskonalenia nauczycieli na wyższy poziom, dostosowanie go do wzrastającego wykształcenia nauczycieli [20, s. 31]. Stworzenie w roku 1972 IKN i 19 instytutów kształcenia nauczycieli i badań oświatowych (IKNiBO) oraz nadanie im charakteru placówek naukowych zmieniło ten stan rzeczy na niekorzyść samego doradztwa. Pracownicy IKN oraz IKNiBO zaczęli podejmować zadania naukowe i ubiegać się o stopnie naukowe, na czym doradztwo poważnie ucierpiało. W styczniu 1974 r. rozpoczął działalność Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny (NURT), będący placówką dydaktyczną IKN. Podstawową grupą nauczycieli korzystających z NURT-u są nauczyciele pracujący, podnoszący swoje kwalifikacje zaoczne i

wieczorowo. Była to forma, która nie kończyła się uzyskaniem określonych uprawnień potwierdzonych formalnym świadectwem, ale forma nastawiona na doskonalenie nauczycieli. Przeciętnie 3 razy w tygodniu nadawane były audycje telewizyjne, 2 razy audycje radiowe. Forma ta była bardzo popularna wśród nauczycieli, zwłaszcza nauczycieli szkół podstawowych. Wymienione formy przekazu dotyczyły telewizji programowej działającej w systemie otwartym, a więc z dostępnością dla ogółu odbiorców w obszarze zasięgu danej transmisji [8, s. 149-154]. Ponadto bardzo cenną formą samodoradztwa i samokształcenia były konferencje rejonowe i odczyty pedagogiczne.

Doskonalenie kadry pedagogicznej systemu oświaty w PRL-u stanowi element całościowego systemu kształcenia, doksztalcenia i doskonalenia nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych systemu oświatowego. Wśród podstawowych założeń tego systemu na czoło wysuwa się zasady wszechstronności i ciągłości kształcenia. Celem doskonalenia zawodowego wykwalifikowanych robotników i innych posiadających kwalifikacje pracowników gospodarki narodowej byłaby stała aktywizacja i systematyczne wzbogacanie wiadomości i umiejętności w zakresie dotychczasowego zawodu i specjalności. Doskonalenie zawodowe w tym rozumieniu tego terminu miałyby charakter powszechny i obowiązywałyby wszystkich pracowników gospodarki społecznej [15, s. 288-289]. Jak twierdzi Cz. Banach – doskonalenie jest instrumentem przystosowania się do zmiennych sytuacji, wzbogacania swoich kwalifikacji, lepszego rozpoznawania potrzeb młodzieży oraz sposobów organizowania samokształcenia i warsztatu swojej pracy [1, s. 295].

Jednym z podstawowych problemów oświaty lat 80. były sprawy kadrowe szkolnictwa. W latach osiemdziesiątych nastąpił upadek szkół dla pracujących. Przyczyny tego zjawiska były różne, przede wszystkim obniżenie jakości pracy tych placówek oraz zmniejszenie zainteresowania tą formą kształcenia władz centralnych. Według danych Ministerstwa Oświaty i Wychowania, szacunkowe zapotrzebowanie na przedstawicieli tego zawodu w latach 1981-1990 wynosiło 191 tysięcy [6, s. 166]. Barbara Wagner zwraca uwagę, że od początku lat 80. udział nauczycieli z wykształceniem wyższym magisterskim wzrósł o niecały 1%. Bardziej niepokojący był natomiast fakt, że w tym samym okresie, w analizowanym roku szkolnym, zwiększyła się liczba nauczycieli bez kwalifikacji pedagogicznych z 22 317 do 31 297. Nauczyciele bez kwalifikacji pedagogicznych, najczęściej absolwenci liceów ogólnokształcących, byli zatrudniani w szkołach podstawowych (i w przedszkolach), kierowani na roczne studium pedagogiczne, które dawało im kwalifikacje pedagogiczne na poziomie szkoły średniej [22, s. 166]. Rosnące

zapotrzebowanie na nauczycieli oraz ciągle niewielki odsetek osób z wyższym wykształceniem uprawniających zawód nauczycielski wpłynęły na zmiany w zapisach Karty Nauczyciela (1982), a także na przejściowe wznowienie SN-ów (od 1984 r.). Absolwenci tych szkół mogli kontynuować naukę w systemie zaocznym na poziomie magisterskim w wyższych szkołach pedagogicznych. W Karcie z 1982 roku pojawiło się stwierdzenie, że «nauczyciel powinien podnosić swą wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszelkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie» [17, s. 53]. Wincenty Okoń sugeruje, że w okresie samodzielności zawodowej doskonalenie nauczycieli przebiega na dwu drogach. Jedną z nich stanowią studia i kursy oraz różne formy doradztwa pedagogicznego, drugą - samokształcenie indywidualne i zbiorowe, w połączeniu z własną pracą nauczyciela [17, s. 52]. Pod wpływem nacisku środowiska pedagogicznego, walczącego o przywrócenie szkole jej pedagogicznego sensu, starano się przeprowadzić modyfikację doskonalenia nauczycieli. Przede wszystkim dokonano reorganizacji dotychczasowej działalności IKN. Dotyczyła ona raczej struktury i podziału obowiązków w tym instytucie i jego agendach. Zmiany merytoryczne zaś miały charakter pozorny.

System kształcenia nauczycieli po raz kolejny skrytykowano w Raporcie Komitetu Ekspertów Edukacja Narodowym Priorytetem pod przewodnictwem Czesława Kupisiewicza (1989), w którym potwierdzono tezę, że nauczyciele nie są dobrze przygotowani do pracy pedagogicznej oraz, że istnieje pilna potrzeba wprowadzenia nowych rozwiązań. Komitet Ekspertów ds. Edukacji Narodowej podkreślał, że system oświaty w Polsce u progu lat 90. znalazł się w impasie. Wyprowadzić go z tego impasu może jedynie kompleksowa reforma, której cele winny orientować się m.in. na «zbudowanie nowoczesnego systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli» [10, s. 122]. Rząd pod przewodnictwem Tadeusza Mazowieckiego, posiłkując się dokumentem opracowanym przez Komitet Ekspertów ds. Edukacji Narodowej, dostrzegł pilną potrzebą wprowadzenia zmian w szkolnictwie. Obok licznych zaleceń, do najważniejszych – z punktu widzenia poruszanej problematyki – należało kształtowanie świadomości edukacyjnej społeczeństwa polskiego, w oparciu o międzynarodowe standardy edukacyjne. Jedynym z elementów odnoszących się do oświaty dorosłych był postulat utworzenia Uniwersytetu Otwartego jako samodzielnej wyższej szkoły dla pracujących. Z uwagi na zbieżność daty wydania tego raportu ze zmianą formacji ustrojowej może on mieć tylko znaczenie historyczne.

Wnioski. Podsumowując, warto stwierdzić, że zasadnicza zmiana w kształceniu nauczycieli dokonała się w związku z planowaną wielką reformą oświatową w latach 70. System studiów dla

pracujących zawierał w sobie wiele trudnych rozwiązań i ujawniał szereg niedoskonałości. Od początku swego istnienia stał się przedmiotem analiz badawczych i dyskusji. Jednak organizacja i przebieg studiów zaocznych dla nauczycieli, odegrały ważną rolę w procesie kształcenia i doskonalenia kadr pedagogicznych w PRL-u. Dzięki temu znalazły rozwiązanie problemy kadrowe na poziomie szkolnictwa podstawowego i średniego w Polsce.

BIBLIOGRAFIYA

1. Banach Cz., Kształcenie, doszktałcanie i doskonalenie nauczycieli, (w:) Encyklopedia Pedagogiczna, red. W. Pomykało, Fundacja «Innowacja», Warszawa. – 1993. – 45 s.
2. Bandura L., Wybrane problemy studiów dla pracujących, Państw. Wydaw. Naukowe. – Warszawa, 1974. – 124 s.
3. Hejnicka –Bezwińska, T. Praktyka edukacyjna w warunkach zmiany kulturowej, Wydawnictwo Naukowe PWN – Warszawa, 2015. – 89 s.
4. Husen T., Oświata i wychowanie w roku 2000, Państw. Wydaw. Naukowe – Warszawa, 1974. – 123 s.
5. Jopowicz Z., Warunki powodzenia w studiach zaocznych, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. – Warszawa, 1972. – 98 s.
6. Kahl E., Związkowe doskonalenie nauczycieli w Polsce (1944-1989): uwarunkowania, przejawy, konsekwencje, Impuls. – Kraków, 2008. – 145 s.
7. Kosiba G., Doskonalenie zawodowe nauczycieli – kategorie, kompetencje, praktyka. <http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/17/30> (stan na dzień 20 marca 2016).
8. Krawcewicz S., Kształcenie ustawiczne nauczycieli, «Nasza Księgarnia». – Warszawa, 1976. – 45 s.
9. Kształcenie ustawiczne i jego rola w rozwoju zawodowym człowieka, Wojewódzki Urząd Pracy. – Kielce, 2011. – 165 s.
10. Kupisiewicz Cz., Projekty reform edukacyjnych w Polsce, Wydawnictwo Naukowe PWN: Instytut Badań Edukacyjnych. – Warszawa, 2006. – 234 s.
11. Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M., Słownik pedagogiczny, Wydawnictwo Naukowe PWN. – Warszawa, 2009. – 128 s.
12. Matwijów B., Samokształtowanie się człowieka w pedagogicznych koncepcjach XX wieku, Wydawnictwo UJ. – Kraków, 1994. – 187 s.
13. Maziarz Cz., Dydaktyka studiów dla pracujących: wybrane zagadnienia, Państw. Wydaw. Naukowe. – Warszawa, 1976. – 187 s.
14. Maziarz Cz., Roguski M., Rozwój i przemiany studiów dla pracujących w PRL: zagadnienia wybrane, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych. – Warszawa, 1981. – 98 s.
15. Nowicki M., Kształcenie zawodowe w przyszłym systemie polskiej oświaty, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. – Warszawa, 1977. – 156 s.

16. Okoń W., Słownik pedagogiczny, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. –Warszawa, 1975. – 187 s.

17. Okoń W., Kształcenie nauczycieli w Polsce - stan i kierunki przebudowy, Państw. Wydaw. Naukowe. – Warszawa, Kraków, 1988. – 97 s.

18. Pęcherski M., System oświatowy w Polsce Ludowej na tle porównawczym, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. – Wrocław, 1981. – 187 s.

19. Raport o stanie oświaty w PRL, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. – Warszawa, 1973. – 132 s.

20. Ratajek Z., Przemiany w doskonaleniu nauczycieli w okresie 40-lecia /1945-1985/ (w:) Kształcenie i doskonalenie nauczycieli w 40-leciu PRL, red. E. Staszyński, IKN. – Warszawa, 1987. – 87 s.

21. Tymowski J., Studia zaoczne w Polsce Ludowej, (w:) Szkolnictwo wyższe i praca zawodowa w Republice

Federalnej Niemiec i w Polsce Ludowej: materiały z seminarium, t. 1, red. A. Buttler, J. Kluczyński, U. Teichler, Państw. Wydaw. Naukowe. – Warszawa, Łódź, 1984. – 89 s.

22. Wagner, B., Strategia wychowawcza w PRL, Wydawnictwo Neriton. – Warszawa, 2009. – 187 s/

INFORMACJA O AUTORZE

Vladimir Petrov – Doktorant na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Zainteresowania naukowe: organizacja samodzielnej pracy studentów, ustawiczne kształcenie w ciągu całego życia.

УДК 373.5.091.12.011.3-051:78

ПУХАЛЬСЬКИЙ Тарас Дмитрович – асистент кафедри музичного мистецтва, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, e-mail: taraspuhalskiy@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ: АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реформа вищої освіти, її модернізація та перехід на компетентнісну форму ставить нові вимоги до науково-методичного забезпечення підготовки фахівців. У галузі музичного мистецтва цей процес тривалий, ускладнений усталеними багаторічними традиціями підготовки майбутніх учителів музики, які поступово втрачають свою ефективність у сучасних освітніх умовах. Компетентнісний підхід зарекомендував себе у різних галузях освіти як ефективний засіб формування фахівця нового взірця, викликавши цим великий інтерес науковців у сфері підготовки педагогів-музикантів. Проте наукове вивчення процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів музики із-за складності та специфічності цієї професії не втрачає своєї актуальності в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям нашого дослідження у вивченні проблеми професійної компетентності стали праці Ю.Афанасьєва, В.Введенського, О.Власової, Е.Зеєра, І.Зязюна, Н.Кузьміної, А.Маркової, Н.Нечаєва, А.Новикова, А.Орлова, Дж.Равена, В.Синенка, В.Сластьоніна, В.Стрельнікова, А.Хуторського та ін.. Дослідженням професійної підготовки учителів мистецького спрямування, зокрема музичного мистецтва, присвятили свої роботи

Л.Арчажникова, Б.Асаф'єв, А.Брилін, Н.Ветлугіна, Н.Гродзенська, Л.Масол, В.Медушевський, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Б.Теплов, Г.Ципін, В.Шацька, С.Шип, О.Щолокова, Б.Яворський та ін.

На сучасному етапі наукові дослідження компетентності учителя музики віддзеркалені у роботах М.Михаськової, Н.Мурованої, І.Полубояриної, С.Світайло та ін.. Особливу увагу науковці приділяють дослідженням компетентнісного підходу у професійній підготовці та формуванню окремих сфер компетентності майбутніх учителів музики: музичної, музично-естетичної, мистецької, методичної, комунікативної, виконавської тощо (Е.Валіт, О.Горбенко, Т.Пляченко, С.Проворова, Л.Пушкар, Т.Совік, Н.Цюлюпа, Ши Цзюнь-бо, Н.Юдзіонок та ін.). Попри високий інтерес науковців до вивчення професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, існує низка проблем, зумовлені особливостями, вимагають свого розв'язання.

У цій статті ми ставимо за мету проаналізувати сутність поняття професійної компетентності майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення психолого-педагогічної літератури виявило неоднозначність наукового тлумачення професійної компетентності учителя.